

Zakładanie plantacji porzeczki

Polska od lat należy do największych producentów porzeczek. Na światowym rynku zajmujemy drugie miejsce pod względem wielkości produkcji czarnej porzeczki. Jesteśmy również głównym eksporterem tych owoców na europejski rynek.

Produkcję porzeczek w Polsce cechuje znaczne rozdrobnienie plantacji, duża zmienność cen surowca w poszczególnych latach, a także sama specyfika owoców, które często stanowią dodatek do innych przetworów owocowych. Mimo tych niedogodności, plantatorzy dokładają starań, aby zwiększyć opłacalność produkcji i nie rezygnować z uprawy tych smacznych i zdrowych owoców.

PORZECZKA CZARNA

Porzeczka czarna (*Ribes nigrum*) jest owocem bogatym w cukry, kwasy organiczne, witaminy A i C, pektyny oraz garbniki. Owoce czarnej porzeczki są również

źródłem potasu i żelaza. Dobór odmiany zależy od lokalizacji plantacji, warunków klimatycznych oraz przeznaczenia owoców. Okres eksploatacji plantacji czarnej porzeczki wynosi około 10-12 lat.

BONA

Polska, wczesna odmiana porzeczki czarnej. Krzewy charakteryzuje średnia siła wzrostu oraz rozłożysty pokrój. Wykazuje małą wrażliwość na mróz oraz amerykańskiego mączniaka agrestu, ale jest bardzo podatna na opadzinę liści porzeczki. Owoce dojrzewają równomiernie, w trzeciej dekadzie czerwca i pierwszej dekadzie lipca. Grona są krótkie, a owoce bardzo duże. Jest to odmiana wybitnie deserowa, o dużym znaczeniu dla przetwórstwa.

TISEL

Wczesna odmiana wyprowadzona w Polsce. Siła wzrostu krzewów jest średnia, a ich pokrój wzniesiony. Jest mało wrażli-

wa na mróz i amerykańskiego mączniaka agrestu i średnio wrażliwa na opadzinę liści porzeczki. Dojrzewanie owoców jest równomierne, termin zbioru przypada na początek lipca. Owoce średnie i duże, na długich gronach. Odmiana przerobowa o bardzo dużym znaczeniu przetwórczym.

BEN TIRAN

Szkocka, późna odmiana czarnej porzeczki. Cechuje ją średnia siła wzrostu krzewów oraz wzniesiony pokrój. Jest mało wrażliwa na mróz i amerykańskiego mączniaka agrestu oraz średnio wrażliwa na opadzinę liści porzeczki. Owoce dojrzewają w drugiej i trzeciej dekadzie lipca, są małe lub bardzo małe. Wytwarzane grona są średniej długości, a plenność krzewów duża. Jest to odmiana przerobowa wykorzystywana zwłaszcza w przetwórstwie.

PORZECZKA CZERWONA

Porzeczka czerwona (*Ribes rubrum*) jest uprawiana dla owoców deserowych i na cele przetwórcze. Dobierając odmianę, należy się kierować siłą wzrostu krzewów, ich odpornością na niesprzyjające warunki atmosferyczne, a także cechami odmianowymi samych owoców. Okres eksploatacji plantacji czerwonej porzeczki wynosi nawet 15 lat.

DETVAN

Wczesna odmiana porzeczki czerwonej, wyprowadzona na Słowacji. Siła wzrostu krzewów jest duża, a ich pokrój kulisto-

-zwarty. Odmiana Detvan jest mało wrażliwa na mróz i średnio wrażliwa na opadzinę liści.

Krzewy są bardzo plenne, owoce dojrzewają równomiernie, są duże, a grona długie. Termin zbioru przypada na pierwszą i drugą dekadę lipca. Jest to odmiana deserowa o dużym znaczeniu dla przetwórstwa.

RANDOM

Późna, holenderska odmiana porzeczki czerwonej. Krzewy cechują się dużą siłą wzrostu oraz kulistym pokrojem. Odmiana Random nie jest wrażliwa na mróz, ale wykazuje średnią wrażliwość względem opadziny liści porzeczki. Plenność krzewów jest bardzo duża. Owoce rosną na długich gronach, dojrzewają równomiernie, czas zbioru przypada na drugą i trzecią dekadę lipca. Odmiana przerobowa, charakteryzująca się bardzo dużą przydatnością na cele przetwórcze.

PORZECZKA BIAŁA

Uprawa białej porzeczki zyskuje na popularności. Wzrost zainteresowania tym gatunkiem wynika z faktu, że jest on bardziej odporny na choroby i szkodniki, niż czarna i czerwona porzeczka. Choć była uprawiana przede wszystkim amatorsko, coraz więcej plantatorów decyduje się na jej wprowadzenie do uprawy towarowej. Owoce nadają się zarówno do spożycia na świeżo, jak i na cele przetwórcze.

BIAŁA Z JUTERBOG

Odmiana wyprowadzona w Niemczech. Siła wzrostu krzewów jest mała, a ich pokrój kulisty. Nie jest wrażliwa na mróz ani na opadzinę liści porzeczki. Rozpoczyna owocowanie w drugiej dekadzie lipca, plenność krzewów jest duża, ale owoce nie dojrzewają równomiernie. Odmiana uznawana za wybitnie deserową, ale jej owoce są wykorzystywane również w przetwórstwie – do produkcji win.

Odmiany porzeczki polecane do nasadzeń amatorskich (A) oraz produkcyjnych (P)

Porzeczka czarna	Porzeczka czerwona	Porzeczka biała
Bona (A)	Detvan (A, P)	Biała z Juterbog (A)
Tisel (A, P)	Holenderska czerwona (A, P)	Bianka (A)
Ben Lomond (P)	Random (A, P)	
Ceres (A, P)	Tatran (A, P)	
Ben Tirran (P)	Rovada (A, P)	

Porzeczka czarna i czerwona różnią się pod względem wymagań klimatycznych. Krzewy czerwonej porzeczki są bardzo wytrzymałe na mróz i mniej podatne na uszkodzenia przymrozkowe. Do prawidłowego wzrostu wystarcza im średnia roczna temperatura w granicach 6-8,5 °C. Krzewy czarnej porzeczki są znacznie bardziej wrażliwe na chłód. Średnia roczna temperatura dla optymalnego wzrostu powinna wynosić około 7-9 °C. Czarna porzeczka szybko rozpoczyna wegetację, przez co jest bardzo wrażliwa na uszkodzenia przymrozkowe. Okres kwitnienia porzeczki przypada na trzecią dekadę kwietnia. Największy plon najlepszej jakości uzyskuje się na plantacjach położonych w rejonach o wyższej rocznej sumie opadów. Krzewy porzeczki są wrażliwe na intensywny wiatr. Silne podmychy uszkadzają liście i młode pąki, dlatego też poleca się zakładanie plantacji porzeczki na terenach odpowiednio wyniesionych – łagodnych stokach, bądź przewiewnych równinach. Odpowiedni dobór terenu ułatwia zabiegi agrotechniczne, zwłaszcza zbiór kombajnowy.

Wymagania glebowe

Krzewy porzeczki wymagają żyznych gleb, zasobnych w składniki pokarmowe i substancję organiczną. Najlepiej sprawdzają się gleby należące do I-IV klasy bonitacyjnej. Porzeczki słabo rosną na glebach ciężkich i zlewnych. Optymalny odczyn

gleby powinien wynosić 6,2-6,7 (pH w KCl), a poziom wody gruntowej – 70-80 cm. Porzeczki czarne charakteryzują się wyższymi wymaganiami glebowymi niż porzeczki czerwone.

Najlepszym przedplonem dla porzeczki są buraki, ziemniaki, warzywa uprawiane na oborniku. Dobrze sprawdzi się również mieszanka motylkowatych z trawami oraz gorczyca na przeoranie. Plantacji porzeczki czarnej nie powinno się zakładać w pobliżu starych, zaniedbanych nasadzeń tego gatunku – istnieje duże ryzyko zatakowania młodych krzewów przez wielkopąkowca porzeczkowego.

Materiał szkółkarski

Materiał szkółkarski służący do zakładania plantacji powinien być kwalifikowany, zdrowy, wolny od chorób wirusowych, patogenów grzybowych i szkodników, zwłaszcza wielkopąkowca porzeczkowego, który jest wektorem groźnej choroby – rewersji porzeczki. Sztobry powinno się pozyskiwać ze sprawdzonych źródeł.

Sadzenie krzewów

Krzewy porzeczki wczesną wiosną rozpoczynają wegetację, dlatego najlepszym terminem zakładania plantacji jest jesień – październik i listopad. Sztobry powinno się sadzić na głębokość nieco większą niż rosły w szkółce (około 5-8 cm głębiej). System sadzenia roślin oraz rozstawa zależą od tego, w jakiej formie będą prowadzone krzewy na plantacji.

Przy krzewach rosnących w formie wolnostojącej rozstawa wynosi 2,0 x 2,0 m lub 3,0 x 1,2-1,5 m. Dla porzeczki w formie szpalerowej odpowiednia rozstawa to 2,0-2,5 m x 0,6-1,0 m. Na plantacjach ze zbiorem maszynowym, międzyrzędzia powinny mieć szerokość 3,5-4,2 m, a odległość pomiędzy roślinami w rzędzie to 40-60 cm. Długość rzędów na plantacjach ze zbiorem kombajnowym powinna wynosić co najmniej 100 m, a przy rzędach o długości powyżej 300 metrów należy zaplanować poprzeczne drogi. Rozstaw

krzewów dostosowujemy do wymagań odmiany – część odmian znacznie lepiej rośnie i plonuje przy większym zagęszczeniu roślin.

Zapylenie kwiatów

Właściwe zapylenie kwiatów daje gwarancję satysfakcjonującego plonu. Warto wprowadzać na plantację rodziny pszczele, które pomogą w przenoszeniu pyłku pomiędzy roślinami. Większość odmian porzeczki jest samopłodna i może wydawać owoce przy zapyleniu własnym pyłkiem.

Cięcie porzeczek

Krzewy porzeczki należy przyciąć po posadzeniu na stałym miejscu. Zwykle zabieg ten wykonuje się wiosną, po przemówianiu nowych nasadzeń. Umożliwia to wyrównanie dysproporcji pomiędzy częścią nadziemną i podziemną roślin.

Rośliny tnij się ponad trzecim oczkiem nad powierzchnią gleby. Zabieg ten zwiększa prawdopodobieństwo przyjęcia się roślin oraz wpływa na intensywność wzrostu młodych pędów. W drugim lub trzecim roku prowadzenia plantacji należy przeprowadzić cięcie fitosanitarne, mające na celu pozbycie się pędów chorych, słabych, mocno wysuniętych w rzędy.

Zabieg ten przeprowadzamy wczesną wiosną lub tuż po zbiorach, w sierpniu. W czwartym roku po posadzeniu zaleca się wykonanie cięcia odmładzającego. Porzeczki czarne owocują na pędach jednorocznych i dwuletnich, dlatego usuwamy najstarsze, nieowocujące pędy. W następnych latach należy postępować analogicznie i usuwać pędy starsze niż czteroletnie, zapewniając ciągłą rotację. Na plantacjach ze zbiorem mechanicznym, aby ułatwić przejazd kombajnem usuwamy na bieżąco pędy skierowane w linie rzędów, pokładające oraz krzyżujące się. Porzeczka czerwona owocuje na pędach starszych – trzy- i czteroletnich, dlatego podczas cięcia nie należy usuwać zbyt dużej liczby kilkuletnich pędów.

Nawożenie krzewów

Gleba pod plantację porzeczki powinna być przygotowana pod względem zasobności w składniki pokarmowe. Nawożenie krzewów należy przeprowadzać w oparciu o analizę składu chemicznego gleby i roślin.

Od trzeciego roku zaleca się stosowanie potasu, w dawce około 100-150 kg K₂O/ha. Na plantacji porzeczki czerwonej należy wybierać nawozy wolne od chloru, ponieważ krzewy są wrażliwe na ten pierwiastek.

Dla optymalnego wzrostu stosujemy nawozy azotowe w dawce 80-100 kg/ha. W pierwszym roku dawka ta powinna zostać podzielona na trzy lub cztery zabiegi, a w następnych latach na dwa zabiegi – wczesną wiosną i po kwitnieniu. Należy również zadbać o odpowiedni odczyn gleby i co cztery lata przeprowadzać zabieg wapnowania – zarówno na plantacji czarnej, jak i czerwonej porzeczki.

Ochrona plantacji

Zabiegi ochronne na plantacjach porzeczki są ściśle związane z fazą fenologiczną roślin. Od 2014 roku wszyscy profesjonalni użytkownicy środków ochrony roślin mają obowiązek stosowania zasad integrowanej ochrony. Aby prawidłowo dobrać metodę zwalczania chorób i szkodników w uprawie porzeczek, zaleca się korzystanie z Metodyki Integrowanej Ochrony.

Okres bezlistny

W okresie bezlistnym zagrożeniem na plantacji jest krzywik porzeczkwiaček – motyl, którego larwy (gąsienice) żerują na pędach i wyjadają pąki od wewnątrz, pozostawiając suche, zewnętrzne łuski. Od początku nabrzmiewania pąków należy kilka razy przeprowadzić lustrację krzewów. Po zaobserwowaniu obecności krzywika na plantacji i po przekroczeniu przez niego progu ekonomicznej szkodliwości należy zastosować oprysk preparatem zawierającym acetamipryd.

Przed kwitnieniem

Przed rozpoczęciem kwitnienia krzewów, plantacja porzeczek jest narażona na atak wielu szkodników, w tym przedziorka chmielowca, zwójki różoweczki, przyszczarka porzeczkowca oraz mszyc, a także chorób – opadziny liści porzeczek i amerykańskiego mączniaka agrestu. Dlatego należy regularnie lustrować plantację, a po zaobserwowaniu objawów żerowania szkodników przeprowadzić zabieg chemiczny. Pędy uszkodzone przez opadzinę liści należy usunąć, ponieważ jesienią i zimą łatwo mogą przemarznąć. Pędy zaatakowane przez mączniaka także należy usunąć, aby grzybnia nie rozprzestrzeniła się na sąsiednie rośliny.

Kwitnienie

W okresie kwitnienia dużym zagrożeniem dla krzewów jest wielkopąkowiec porzeczkowy. Jest on wektorem choroby – rewersji porzeczek, która jest groźna przede wszystkim dla porzeczek czarnej. Należy przeprowadzać lustrację plantacji pod koniec marca, a po zaobserwowaniu pierwszych objawów żerowania, czyli uszkodzonych, nabrzmiałych pąków – co siedem dni wykonywać zabieg chemiczny. Przy obfitych opadach w trakcie kwitnienia rośliny są bardziej podatne na szarą pleśń. Dużo bardziej wrażliwa na tę chorobę jest porzeczka czarna.

Po kwitnieniu

Krzewy, które zakończyły kwitnienie, są narażone na atak przedziorka, mszyc oraz przyszczarka porzeczkowego. Na przełomie czerwca i lipca należy przeprowadzić lustrację na obecność tych szkodników, a po przekroczeniu progu ekonomicznej szkodliwości wykonać zabieg. W tym czasie zagrożeniem dla krzewów jest także przeziernik porzeczkowiec – motyl, którego larwy żerują wewnątrz pędów, powodując ich osłabienie i zamieranie. Pierwszą lustrację w monitoringu tego szkodnika przeprowadza się w okresie bezlistnym,

kolejną po kwitnieniu, w okresie prześwietlania krzewów. Lustracja polega na wycięciu pędu u jego podstawy, przecięciu wzdłuż i obserwacji wnętrza na obecność larw i odchodów. W ochronie plantacji przed przeziernikiem wykorzystuje się pułapki feromonowe. Pozwalają one na zbadanie intensywności występowania szkodnika i pomagają w doborze optymalnego terminu wykonania zabiegu chemicznego.

Owocowanie

Krzewy rozpoczynające owocowanie są narażone m. in. na szkodniki zjadające liście i powodujące gołozery. Należą do nich brzęczak porzeczkowy, piłecznica agrestowa czy zwójkówek. W okresie żerowania licznych larw zaleca się zastosowanie oprysku chemicznego. Do zbioru owoców należy również chronić plantację przed amerykańskim mączniakiem agrestu oraz szarą pleśnią.

Zbiór owoców

Owoce porzeczek czarnej zbiera się w drugiej połowie lipca, a porzeczek czerwonej nawet do początku sierpnia. Zbiór rozpoczynamy, kiedy ponad 90% owoców na krzewie osiągnęło zabarwienie typowe dla odmiany. Poszczególne odmiany różnią się między sobą równomiernością dojrzewania oraz skłonnością do osypywania się owoców. Na plantacjach porzeczek czarnej, aby uniknąć strat związanych z osypywaniem, wykorzystuje się sprzęt zbierający. Do mechanicznego zbioru wykorzystuje się kombajny, a do zbioru ręcznego polecane są otrząsarki, które przyspieszają zbiór nawet pięciokrotnie.

Magdalena Kuryś, DODR

Wrocław 2021 r.

redakcja i korekta: Agnieszka Siegel

opracowanie graficzne i skład: Ewa Kutkowska

zdjęcia: Magdalena Kuryś